

A KIS- ÉS KÖZÉPVÁLLALATOK SZLOVÁKIÁBAN AZ 1989-ES RENDSZERVÁLTÁSTÓL NAPJAINKIG

SMES IN SLOVAKIA SINCE THE CHANGE OF REGIME IN 1989 UP TO NOW

DOBAI KORCSMÁROS ENIKŐ egyetemi tanársegéd

Selye János Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Komárom, Szlovákia

Abstract

The SME sector is significant in the economy not only in Slovakia, but in the European Union as well. We have been able to identify the SME sector in Slovakia actually only since the foundation of the Slovak Republic (01 01 1993), although the Alliance of Slovak Entrepreneurs was founded in 1989 with the aim of supporting the Slovak entrepreneur sector and establishing fair and correct business environment for private enterprises. The number of small businesses between 1993 and 2004 were defined by the economic regulations of the Mečiar and the Dzurina government. After the country's EU accession several new possibilities opened for the above mentioned business sector, and due to them, the number of small and medium enterprises in Slovakia increased considerably between 2004 and 2008. This increase was halt in the second part of 2008, when the effects of the worldwide economic crisis reached the country. The unemployment rate shot up, more and more companies went bust, and the existing businesses have been fighting fiercely to stay alive.

Bevezetés

A kis- és középvállalatok szektora számos munkahelyet biztosít Szlovákiában a gazdaságilag aktív korú népesség számára. A jelenlegi nehéz gazdasági helyzetben a jelenleg már meglévő, vagy éppen most alapuló vállalatokat támogatni kell, s erre a támogatásra nyomatékosan fel kell hívni a figyelmet, hiszen ezek a támogatási lehetőségek Szlovákia Európai Unióhoz való csatlakozásával csak tovább bővültek. Minderre azért van szükség, hogy sokkal jobban helyt tudjanak állni a piacon, versenyképesebbek legyenek, hiszen csak ez az egy út vezet a túlélésükhöz.

1. A kis- és középvállalatok helyzete 1989–1993 között

A kis- és középvállalatok gazdasági jelentősége vitathatatlan. Szlovákiában a kis- és középvállalatok szektora foglalkoztatja a munkaképes lakosság kb. 70%-át (Európai Unió viszonylatban ez az arány 85–90%).¹

1. táblázat. Az Európai Bizottság kis- és középvállalkozásokra vonatkozó definíciójának kritériumai

Table 1. Definition criteria of European Commission of SMEs

(Forrás: Fetisovová, E. – Nagy, L.: Ciele a finančné nástroje modernej politiky rozvoja malých a stredných podnikov Európskej únie. In: Ekonomické rozhľady, roč. 36., č. 4., 2007, old. 503.)

	Alkalmazottak száma	Forgalom	Mérfőösszeg
Mikrovállalkozás	<10	< 2 mil. EUR	< 2 mil. EUR
Kisvállalkozás	<50	< 10 mil. EUR	< 10 mil. EUR
Középvállalkozás	<250	< 50 mil. EUR	< 43 mil. EUR

Csehszlovákiában fokozatosan kezd kialakulni a kis- és középvállalkozók szektora 1980-as évek végétől kezdve. A Szlovák Vállalkozók Szövetségének megalakulása 1989-ben mérőjelként számított, ugyanis fő céljaként az egyenjogú vállalkozói környezet kialakítását, valamint a szlovák kis- és középvállalati szektor támogatását tűzte ki. Az önálló Szlovák Köztársaság megalakulását követően (1993. 01. 01) beszélhetünk tulajdonképpen kis- és középvállalati szektorról Szlovákia gazdaságában. Egyre nagyobb mértékben járult hozzá ez a gazdasági szektor Szlovákia bruttó hazai termékéhez, és ebből kifolyólag egyre nőtt az e gazdasági területtel foglalkozó támogatások fajtája és nagysága.

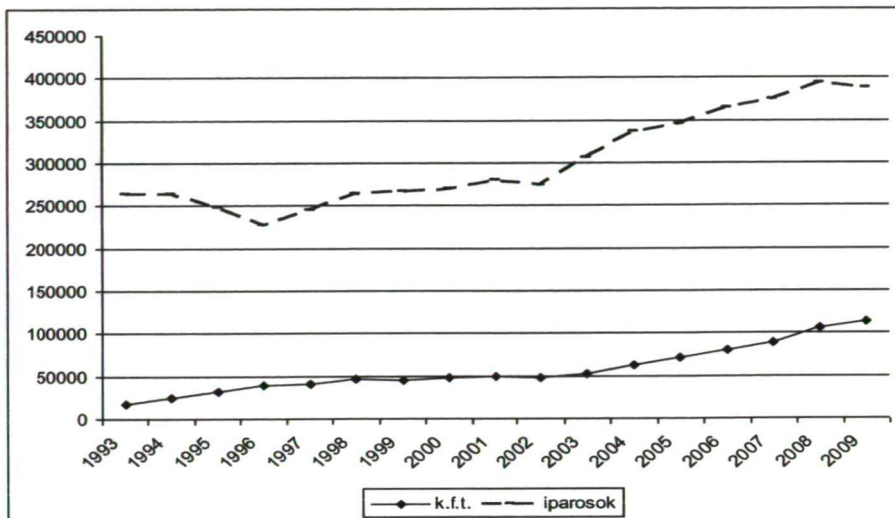
Fontosnak tartom kitérni az 1993-tól Szlovákiában hatalmon lévő kormányokra. Az önálló Szlovák Köztársaság megalakulását követően a politikában a Mečiar-kormány került hatalomra, s ezzel a kormánnyal szorosan összefügg a nagymértékű privatizáció, ami kedvezően hatott a kis- és középvállalatok szektorának gyarapodására Szlovákiában, ugyanis a nagy állami vállalatok privatizálása során azok magánkézbe kerülése robbanásszerű ütemben gyarapította a szlovákiai kis- és középvállalatok számát.

2. A kis- és középvállalatok helyzete 1993–2004 között²

A kis- és középvállalatok gazdasági szerepe egyre nőtt, akárcsak ezen vállalatok GDP-hez való hozzájárulásának mértéke. A Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala (ŠÚ SR)³ szerint a legelterjedtebb jogi formák a kis- és középvállalatok ágazatán belül az iparüzési engedéllyel rendelkezők valamint a korlátolt felelősségű társaságok, hiszen ezen társaságokban a vállalkozók nem felelnek teljes vagyonukkal a vállalat kötelezettségeiért.

Miután 1998-ban, majd 2002-ben is a Dzurinda-kormány került hatalomra, Szlovákia gazdasága jelentős változásokon ment át, melyek közül kiemelném az egészségügyi reformot, az egységes, 19%-os adókulcs bevezetését, melyeknek köszönhetően a szlovák gazdaság kezdte visszanyerni stabilitását, és egyre közelebb került ahhoz, hogy az Európai Unió tagállama legyen.

A vizsgált időszak végét (2009) tekintve megállapítható, hogy az iparosok száma 1,5-szeresére, a k.f.t.-k száma az 5-szörösére nőtt a kezdeti időszak (1993) értékeihez képest. Ahogyan az az 1. ábrából jól látható, Szlovákia Európai Unióhoz való csatlakozását követően (2004. 05. 01.) ugrásszerűen megnőtt az iparosok és a korlátolt felelősségű társaságok (k.f.t.) száma. Ez a nagymértékű növekedés főleg annak, köszönhető, hogy a csatlakozással számos új támogatási, finanszírozási lehetőség nyílt meg a vállalkozók előtt, aminek következtében bátrabban vágtak bele új vállalatok létrehozásához.

1. ábra. Az iparosok és a k.f.t.-k számának alakulása Szlovákiában 1993–2009 között

1. graph. Changing amount of artisan and Ltd. in Slovakia between 1993 – 2009

(Forrás: A Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatalának adatai alapján saját szerkesztés)

2.1. Az Európai Unió kis- és középvállalatokat támogató politikájának célja és pénzügyi eszköze

A kis- és középvállalatok jelentős részét képezik az összeurópai gazdaságnak, és a legjelentősebb forrásai az új munkahelyek létrehozásának. Mivel a kis- és középvállalatok fejlesztése is nélkülözhetetlen az európai gazdaság fellendüléséhez, ezért az ilyen méretű cégek támogatása az Európai Unió számára fontos feladat. Ez a támogatás különböző formákban nyilvánul meg, többek között ilyen a nagy számú grant, kölcsön nyújtása, vagy némely esetben garancia vállalása. Az Európai Unió megközelítőleg 23 millió kis- és középvállalatot tart számon, amelyek az összes európai uniós vállalat-állomány mintegy 95%-át jelenti. Az Európai Unióon belül a kis- és középvállalatok prosperitása szempontjából mérvadó mutató a jelentős bevétel növekedés elérése, valamint a nagyobb létszámú, kvalifikált munkaerőt foglalkoztató munkahelyek teremtése, amely a Lisszaboni stratégia két fő célja is egyben. Az Európai Bizottságnak ezért eltökélt szándéka a vállalkozások további támogatása, hogy ilyen módon is hatékonyan segítse a kis- és közepes vállalatok létrehozását és dinamikus fejlődését az iparágak mindegyikében.

A vállalkozások növekedésének támogatása, valamint új munkahelyek létesítése az Európai Unió finanszírozási programjainak a lényegét képezi. A programok egész skáláján belül számos további olyan lehetőség áll rendelkezésre, amelyek célja megtalálni, és segíteni azokat a kis- és középvállalatokat, amelyek a legjobban megfelelnek az egyedi igényeknek. Egyszerű és gyors hozzáférést tesz lehetővé azon alkalmakra vonatkozó információkhoz, melyek a kis- és közepes vállalatokat érintik.

Az Európai Uniónak a kis- és középvállalatokat támogató, megújult politikája öt stratégiai célon és az ezekből fakadó intézkedéseken alapul, melyek hozzájárulnak egy hatékony politika átültetéséhez a gyakorlatba oly módon, hogy ez egészséges gazdasági növekedés és magas foglalkoztatottsági arány mellett valósuljon meg. Az Európai Bizottság a 2007–2013 közötti időszakra a következő célokat tűzte ki a kis- és középvállalatok támogatásával kapcsolatban:⁴

- A vállalkozás és a vállalkozói gyakorlottság támogatása. E cél elérésére a következő eszközök állnak rendelkezésre: A kis- és középvállalkozások európai hete (2009. május 6–14.), vállalkozási kutatás, a holnap vállalkozóinak képzése, vállalatok egyszerűbb elindítása, az első alkalmazott felvétele, a családi vállalkozások támogatása.
- A kis- és középvállalatok piacra lépésének javítása. Nagyon fontos feladat, hogy megfelelő módon kell informálni a kis- és középvállalatokat a piacra lépés feltételeiről, és támogatni kell őket abban, hogy a nemzetközi piacon is megjelenjenek, mivel ezzel javíthatják versenyképességüket.
- A fölösleges bürokrácia megszüntetése. E cél elérésének egyik eszköze az egységesített és egyszerűsített adóelőírások bevezetése.
- A kis- és középvállalatok növekedési potenciáljának javítása. Ehhez kapcsolódó feladatok: az innovációs tevékenységek ösztönzése, jobb hozzáférés biztosítása a pénzügyi forrásokhoz, a versenyképesség javítása, a kis- és középvállalatoknak a közbeszerzésben való részvételének megkönnyítése, a kis- és középvállalatok nemzetközi tevékenységének javítása, és főleg az exportpiacra termelő kis- és középvállalatoknál a nyelvi kommunikáció javítása.

Az Európai Unió fő pénzügyi eszközei az innováció és a vállalkozás támogatására, valamint a pénzügyi forrásokhoz való jobb hozzáféréshez a Versenyképesség és Innováció Keretprogramban⁵ (a továbbiakban: CIP), valamint a Közös Európai Források a Mikro- és Középvállalatoknak programban⁶ (a továbbiakban: JEREMIE) vannak összefoglalva.

A versenyképesség és az innováció keretprogramja (CIP) egy integrált stratégia a Lisszaboni szerződésben foglaltak megvalósítására, amelynek végrehajtása a 2007 és 2013 közötti időszakban folyik. Költségvetése megközelíti a 3,6 milliárd EUR-t. Az innovációs és információs technológiára való tekintettel a CIP két fő részből, a Vállalkozói és Innovációs Programból (EIP), valamint az Információs és Kommunikációs Technológiák (IKT) programból tevődik össze:

- A Vállalkozói és Innovációs Program (EIP) célja az innováció jobb feltételeinek megteremtése, például a tagállamok közötti hitelesített eljárások cseréje, a vállalati innováció támogatása és átültetése a gyakorlatba. A program támogat minden olyan tevékenységet, mely a különböző részterületek innovációjával, az innovatív vezetéssel kapcsolatos. Az EIP, melynek költségvetése mintegy 2166 millió EUR, a kis- és középvállalatok pénzügyi szükségleteire reagál egy változó pénzügyi környezetben azzal a céllal, hogy javítsa azok hozzáférést a külső pénzügyi forrásokhoz a kockázati tőkéből történő beruházások növelésével, valamint a hosszú távú finanszírozáshoz szükséges eszközök biztosításával.
- Az Információs és Kommunikációs Technológiák (IKT) program célja, hogy stimulálja az új konvergáló piacokat az elektronikai hálózatokkal és szolgáltatásokkal, valamint a digitális technológiákkal. Ezen kívül támogatja még a nyilvános szektor szolgáltatásainak modernizációját, hozzájárulva ezzel a produktívabb és jobb szolgáltatásokhoz. E célokra megközelítőleg 728 millió EUR lett elkülönítve

A JEREMIE az Európai Bizottság, az Európai Befektetési Alap, valamint az Európai Beruházási Bank közös kezdeményezése, amelynek célja megkönnyíteni a finanszírozáshoz való hozzáférést a mikro- és a középvállalatoknak, főleg a mikrohitelhez, a kockázati tőkéhez és az innovatív finanszírozás egyéb formáihoz. Jelentős figyelmet szentelnek az újonnan alapított vállalatok támogatásának, a technológiai transzfernek, a technológiai és innovatív alapoknak, valamint a mikrohitelnek. A JEREMIE az Európai Regionális Fejlesztési Alapprogram elválaszthatatlan részeként működik, és a projekteket a megfelelő nemzeti, valamint regionális szinten választják ki.

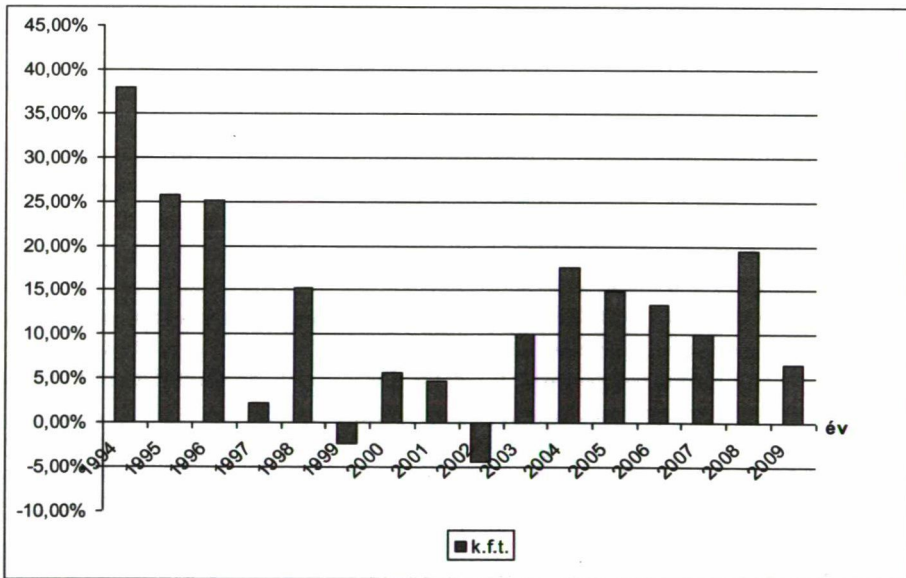
A Vállalakozi program három pénzügyi eszközt vonultat fel az európai kis- és közép-vállalatok közvetett támogatására:

- Gyorsan növekvő és innovatív kis- és középvállalatokat támogató alap (FRI). Ezt az alapot az Európai Bizottság felügyelete alatt az Európai Beruházási Alap kezeli, és olyan kevert, esetenként magán kockázati tőke alapokra fókuszál, amelyeket független menedzsment irányít.
- Garancia alap kis- és középvállalatoknak (ZF). Az ZF küldetése, hogy kezességet vállaljon a garancia alapot nyújtókkal szemben.
- Ún. kombinált program a befogadóképesség növelése érdekében (PBK). A program az Európai Megújulási és Fejlesztési Bank hatásköre alá tartozik. E program keretein belül grantokat nyújtanak azzal a céllal, hogy stimulálják az olyan kockázati tőke nyújtását a kis- és középvállalatok érdekében, melyet azok a specifikus és technikai ismeretekkel rendelkező személyzet hosszú távú alkalmazására tudnak fordítani.

A Kohéziós Alapból nyert strukturális alapok felhasználásának egyik perspektivikus formája a JEREMIE keretein belül működő ún. innovatív pénzügyi eszközök igénybevétele, amely az Európai Bizottság, az EIB, az EIF, valamint az EBRD közös kezdeményezése révén jött létre azzal a céllal, hogy megkönnyítse a kis- és középvállalatok számára a saját és az idegen pénzügyi forrásokhoz való hozzáférést.⁷

3. A kis- és középvállalatok Szlovákiában 2004-től napjainkig

A regionális tanácsadó és információs központok, valamint a vállalakozi innovációs központok elterjedése mind azt eredményezte, hogy újra évről évre nőtt Szlovákiában a korlátolt felelősségű társaságok, valamint az iparüzési engedéllyel rendelkezők elterjedése, ahogyan az a 2. ábrán, és 3. ábrán jól látható.

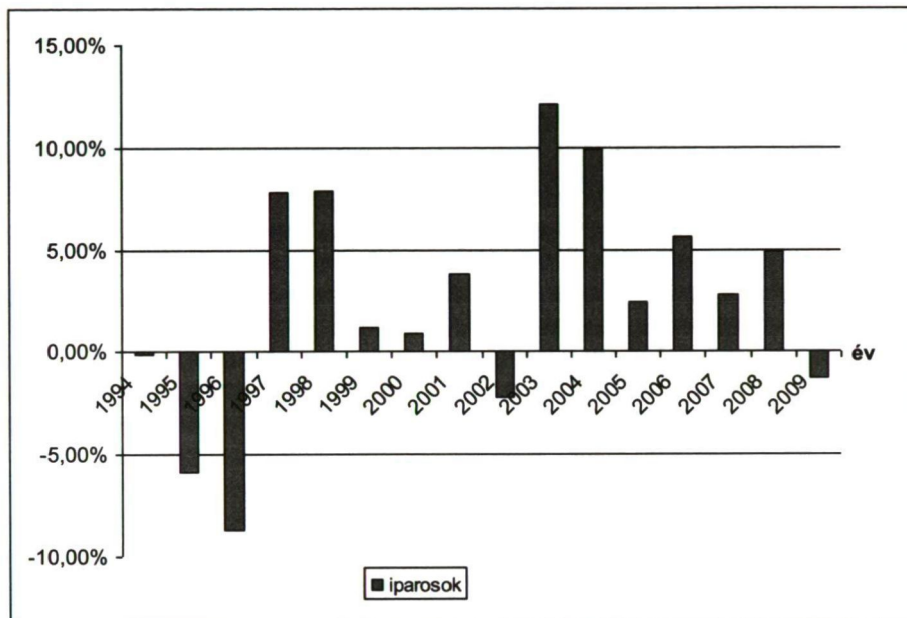

2. ábra. A k.f.t.-k számának százalékos változása Szlovákiában az előző évhez képest

2. graph. Percentual change of amount of Ltd. in Slovakia compared with amount of previous year

Forrás: A Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatalának adatai alapján saját szerkesztés

A 2004-ben megkezdődő növekedési ütem aztán fokozatosan gyengülni kezdett egészen 2008 második félévéig, amikor már a szlovák gazdaságban is fokozatosan kezdte éreztetni hatását a világgazdasági válság. Meg kell azért említeni, hogy a második Dzurinda-kormány megszorító intézkedéseinek köszönhetően stabilizálódó szlovák gazdaságban viszonylag lassan volt érzékelhető a gazdasági visszaesés, ami megfigyelhető mindkét ábrán a 2009-es évi adatok tekintetében.

3. ábra. Az iparüzési engedéllyel rendelkezők számának változása Szlovákiában az előző évhez képest

3. graph. Percental change of amount of artisan in Slovakia compared with amount of previous year
 Forrás: A Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatalának adatai alapján saját szerkesztés

A gazdasági válság hatására Szlovákiában a kis- és középvállalatok mintegy 78%-ánál tapasztalható a bevételek visszaesése, a megrendelők fizetési képességei 60%-al estek vissza, míg a megrendelések területén 78%-os csökkenés számszerűsíthető.⁸ Ezt a visszaesést próbálja a hatalmon lévő Fico-kormány különböző gazdaságpolitikai intézkedésekkel csökkenteni, vagy éppen a visszájára fordítani, méghozzá úgy, hogy megemelte az iparüzési engedélyt kiváltók állami támogatását, támogatja az induló vállalkozásokat, valamint a női vállalkozókat.

Összegzés

A kis- és középvállalatok gazdasági jelentősége Szlovákia fejlődésében rendkívül fontos szerepet tölt be, nemcsak rugalmasságuk miatt, amellyel alkalmazkodni tudnak a piac változó követelményeihez, hanem azért is, mert nagymértékben hozzájárulnak a munkaképes lakosság foglalkoztatásához. A tanulmányból következtetés képpen megállapítható, hogy jelentős mértékben javul a szlovákiai kis- és középvállalatok finanszírozási lehetősége Szlovákia Európai Unióhoz való csatlakozását követően, mivel számos új lehetőség nyílt meg a vállalkozók előtt.

Jegyzetek

1. **Doc. Ing. Ľubomíra Strátovská, PhD.** (2007): Malé a stredné podnikanie a rodinné podnikanie. SECOS. Nové Zámky. 8. old.
2. **Strátovská, H.** (2004): Analýza vývoja malého a stredného podnikania v SR (Permanentný výskum 1995–2003). Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave. Bratislava.
3. Štatistický úrad Slovenskej republiky (Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala).
4. <http://ec.europa.eu/policies>, <http://ec.europa.eu/enterprise> alapján.
5. Rámcový program pre konkurencieschopnosť a inováciu.
6. Spoločné európske zdroje pre mikropodniky a stredné podniky.
7. **Fetisovová, E.–Nagy, L.** (2007): Ciele a finančné nástroje modernej politiky rozvoja malých a stredných podnikov v Európskej únii In: Ekonomické rozhľady, roč. 36., č. 4., 502–512. old.
8. Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala alapján.

Felhasznált irodalom

- Strátovská, H.** (2004): Analýza vývoja malého a stredného podnikania v SR (Permanentný výskum 1995–2003). Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave. Bratislava.
- Doc. Ing. Ľubomíra Strátovská, PhD.** (2007): Malé a stredné podnikanie a rodinné podnikanie. SECOS. Nové Zámky. 8. old.
- Fetisovová, E.–Nagy, L.** (2007): Ciele a finančné nástroje modernej politiky rozvoja malých a stredných podnikov v Európskej únii In: Ekonomické rozhľady, roč. 36., č. 4., 502 – 512 old.
<http://ec.europa.eu/policies> (olvasva 2010.01.25.)
<http://ec.europa.eu/enterprise> (olvasva 2010.01.25)
<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4> (olvasva 2010.02.19)